

מודיעין

וקצין המודיעין

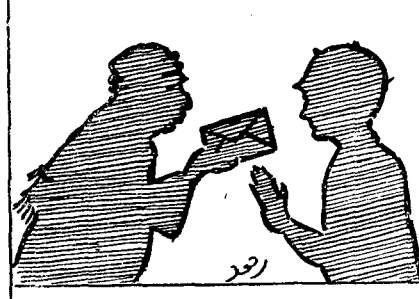
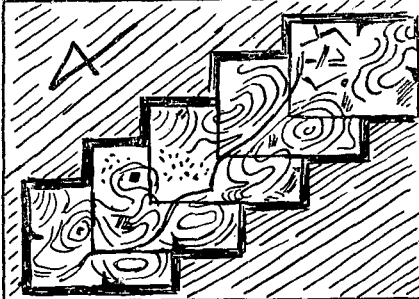
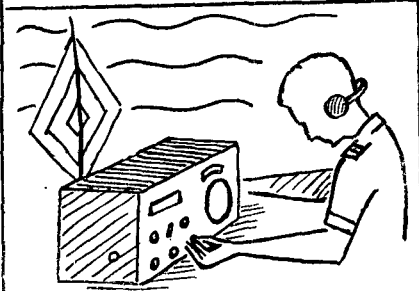
רבות נאמר כבר על חשיבות המודיעין וערכו. ואעפ"כ, פליאה היא, עד כמה נשכחים דיבורים אלה בשעת מעשה. עדויות לכך משמשות דוגמאות הסטוריות מזמנים רחוקים ואף קרובים.

אין בדעתי להוכיח במאמר זה את חשיבותו של מודיעין. אני יוצא מן ההנחה, כי חשיבותו של המודיעין במלחמה ברורה וידועה; ואם נשכחת היא לעתים, בשעת מעשה, אין שכחה זאת אלא פרי רשלנות, חפזון או לחץ הפעולות. ואעפ"כ אחזור על מספר נקודות, הנראות לי כטעונות הדגשה.

הידיעות מונחות ביסוד כל פעולה אנושית, ועל אחת כמה וכמה שהמודיעין הוא יסוד כל פעולה צבאית. באמרנו ידיעות אנו מתכוונים לחומר הגלמי, לכל עובדה הבאה לידיעתנו בכל אמצעי שהוא ובכל דרך שהיא. ידיעות יכולות, איפוא, להיות אף בלתי מדויקות, כוזבות ומטעות. באמרנו מודיעין אנו מתכוונים לידיעות, שעברו תהליך מסוים של עיבוד ונתגלו כנכונות ומאומתות. אם הידיעות הנן חומר הגלם הרי המודיעין הוא התוצר הראשוני (לעתים דורש הוא עיבוד נוסף, סיכום ואיחוי עד הפיכתו לתוצר מושלם).

איסוף הידיעות היא הפעולה המביאה את העובדות, על כל אשר קיים ומתרחש, לידיעתנו. אין להתעלם מן העובדה כי איסוף ידיעות הינו פעולה הדורשת, לעתים, זמן, הקדשת אמצעים וחשומת לב. יש והמפקד עומד בפני הברירה: לפעול מיד, באין בידו ידיעות מספיקות, אולם עם הסיכוי לנצח בזכות ההפתעה — או להשהות את הפעולה, כדי לאסוף ידיעות, אולם יחד עם זאת, לאפשר לאויב להתכונן, וכך לאבד את יתרון ההפתעה.

זכותו של כל מפקד לסכן ולהעזי בתחום שיקר ליט הגיוניים ומעשיים מספיקים. על-כן, אל נופתע אם לעתים תבוצענה פעולות ללא איסוף ידיעות מספיק, לא תמיד בא הדבר להעיד על חוסר תשומת לב לענין המודיעין; לעתים הרי זה סיכון מחושב (Calculated Risk). שומה עלינו להמנע, ככל האפשר, מפעולות מסוג זה; אולם יחד עם זאת חייבים אנו לשכלל את איסוף הידיעות ותהליך עיבודן עד

אמצעי איסוף

כדי יכולתנו לספק מודיעין, ולו גם בלתי-שלם, לצורך תכנון כל מבצע.

צבא הרוצה לתת למפקדיו לפעול במהירות וללא טרדות של עבודת מודיעין חייב להחזיר את הכרת המודיעין ותחושתו בכל רחביו. עליו להגיע להטמעת תחושת המודיעין בתודעתו של כל חייל מחייליו.

מקום המודיעין בעבודת המטה

נהגים לומר, כי המטה ניתן למפקד כדי לסייע לו במילוי תפקידיו הרבים והמסובכים. המטה מחולק למטה מתאם ולמטה מקצועי. המטה המתאם הוא זה הממלא את תפקידיו העיקריים של המפקד; ואילו קציני המטה המקצועיים ממלאים תפקידים מקצועיים-ספציפיים.

השם קצין מטה מתאם ניתן לסוג מסוים של קציני מטה, מאחר שמצד אחד הם מתאמים מספר קציני מטה מקצועיים בתחום תפקידם העיקרי — ומצד שני הם מתאמים את פעולת היחידות הכפופות למפקדיהם בתחום תפקידם זה.

תפקידי המפקד העיקריים הם:

(א) תפקידים מבצעיים (כולל תכנון המבצעים, גיהול המבצעים ואימון למבצעים) — אג"ם.

(ב) תפקידים הקשורים בטיפול בכוח אדם — אכ"א.

(ג) תפקידים הקשורים במערכת ההספקה והפיקוי — אג"א.

מבנה המטה המתאם אינו עונה על כל תפקידי המפקד העיקריים. יחסי ציבור, למשל, הם אחד מתפקידי המפקד העיקריים ואעפ"כ אינם מחייבים קצין מטה במטה המתאם.

אף תפקידי המודיעין נראים בעיני כ אחד מתפקידי המפקד העיקריים. אולם אינו סבור כי תפקידי המפקד העיקריים מחייבים ביצועם ע"י קצין מטה מתאם. אין לומר מראש אם דבר זה יעלה, או יוריד מערכו ומיכולת פעולתו של המודיעין, המותנים בעיקר ביחס המפקד לענין המודיעין.

הגדרת מעמדו של קצין המודיעין כקצין מטה עברה — ועדיין עוברת — גלגולים שונים. מהו קצין המודיעין?

קצין מטה מתאם?

קצין מטה מקצועי?

קצין-מטה מתאם עוזר?

קצין מטה אישי?

הבה ונראה מה פירוש כל אחד מהכינויים הנ"ל. לפי הגדרת תפקידיו של קצין-מטה מתאם — המתאם את הפעולות הקשורות לתחום נושא

מיוחד — אפשר לטעון כי אף קצין המודיעין הנו קצין מטה מתאם. שהרי החל מרמה מסוימת ומעלה הוא מתאם קציני מטה מקצועיים הכפופים לו: קצין פענוח צילומי אויר, קצין חקירת שבויים וקצינים אחרים לתפקידים מיוחדים. אולם, מכל-מקום, אין לראותו כקצין מטה מתאם עיקרי.

ישנם הסבורים כי הקמ"ן הנו קצין מתאם-עוזר, או עוזר לקצין-מתאם וכמהו כקצין המבצעים. אולם קיים הבדל יסודי בין שניים אלה. למעשה משמש קצין המבצעים עוזרו של קצין האג"ם, לתפקידים מסויימים ואין, כמעט, כל קשר ישיר בינו לבין המפקד. ואילו הקמ"ן — עקב חשיבות הנושא אשר הוא מטפל בו — מקיים, מגע יום-יומי, ישיר והדוק ביותר, בינו לבין המפקד.

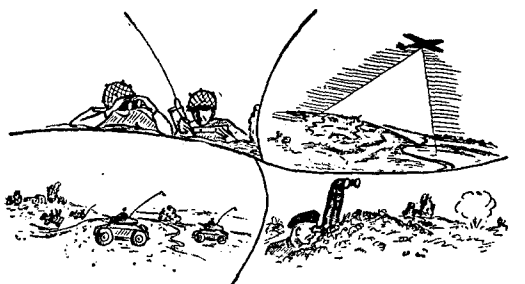
נהגו לומר כי קצין המודיעין הוא קצין מקצועי. אמנם, הגורסים כך הסתייגו והוסיפו כי אמנם הנו מקצועי, אולם אינו דומה לקצינים המקצועיים האחרים. אם רואים אנו את קצין המודיעין כקצין מקצועי, משמע ששטח פעולתו הנו מקצועי ספציפי. האמנם כן הוא?

עבודת המודיעין מורכבת משני תהליכי עבודה עיקריים:

האחד — איסוף הידיעות, שהוא בחלקו הגדול נושא לפעולה מקצועית. פעולה זו מבורצעת ע"י סיירי אויר, צלמים, חוקרי שבויים, מפענחי צילומי-אויר, סוכנים וכדומה.

השני — עיבוד הידיעות שהגות הליך מתמש בה הגיונית ואינו נושא לפעולה מקצועית. עיבוד הידיעות יכול להיעשות ע"י כל קצין בעל השכלה צבאית ברמה מתאימה. אם אנו מסתכלים על הקמ"ן כעל הקצין העוסק בפעולת איסוף-הידיעות יכולים אנו לראותו כקצין מטה מקצועי. אולם, בהסתכלנו עליו באספקלרית תהליך העיבוד איננו יכולים שלא לקבוע כי אינו קצין מקצועי.

האם הנו קצין מטה אישי של המפקד? לא ולא. קציני המטה האישיים הם אותם העוזרים האישיים

פעולת המודיעין: (א) איסוף ידיעות

המסייעים למפקד בעיקר בפיקוח על פעולות מסוימות ואינם משתתפים בתהליכי עבודת המטה. ודאי שאין לכלול את קצין המודיעין ביניהם.

בסיכום: עיקר פעולותיו של קצין המודיעין הן כפעולות קצין מטה מתאם, אף כי חלק מעבודתו הנו מקצועי. אולם מאחר שאינו קצין מטה מתאם עיקרי הריהו למעשה קצין מטה מחאם מדרגה שניה. אפשר, על-כן, לקבל את ההסברה, כי הנו קצין-מטה מתאם עזר.

הבה ונבחון את מהות עבודתו של הקמ"ן ונקבע לפיה מה מעמדו במטה ומהם קשריו עם המפקד.

תכונותיו של קצין המודיעין

בצדק נוהגים לדרוש מקציני מטה לא לויאליות פורמלית בלבד, אלא אף לויאליות רוחנית, שפירושה של זו הפיכת רצון המפקד לרצון קצין המטה ומחשבת המפקד למחשבת קצין המטה. לויאליות רוחנית זו מחייבת אף את קצין המודיעין.

תפקידו של הקמ"ן מעמידו לעתים במצב לא נעים, בהביאו בפני המפקד ידיעות והערכות העומות, לפרקים, בניגוד לקו מחשבתו של המפקד ואשר לעתים אף סותרות אותה. כיצד צריך לנהוג הקמ"ן במקרים כאלה? בטרם נענה על שאלה זו — ננסה לבחון מספר גורמים.

תפקידו הקשה של הקמ"ן מחייב בחירת קצינים בעלי תכונות מסוימות, אשר יאפשרו להם לבצע את עבודתם ביעילות. ואלו הן התכונות:

(א) כנות ונאמנות לעובדות — היכרות לעומד ולהודות אף בעובדות שאינן רצויות.

(ב) אומץ מחשבתי — לפרש משמעויות הידיעות ולהסיק מסקנות העומדות, לעתים, בניגוד להלך רוח מקובל ולמאויים גלויים או נסתרים.

(ג) עקביות והיפוכה — עקביות בניתוח הידיעות והכושר לשנות דעה בהתגלות ידיעות חדשות המחייבות זאת. היכולת להשתחרר מעקביות נוקשה, ההופכת לעקשנות נואלת.

(ד) כושר מחשבה אנליטי — היכולת לבחון ידיעות.

(ה) כושר מחשבה סינטטי — היכולת לצרף משמעויות הידיעות ולאחותן לתמונה שלמה ובעלת משמעות.

קשה ביותר למצוא קצינים, אשר יהיו מחוננים בכל חמש התכונות המפורטות לעיל. בהעדר קצינים כאלה חייבים אנו לקבוע דפוסיים ותקנות עבודה, אשר יביאו לכך כי קציני המודיעין יעשו את עבודתם לפי שלוש דרישות:

(א) נאמנות לעבודה;

(ב) ניתוח הידיעות לנוכח המשימה;

(ג) שירות המשימה ע"י איסוף בלתי-פוסק של ידיעות.

הסכנה הגדולה ביותר הרובצת לפתחו של הקמ"ן היא הנטייה „למצוא חן“ בעיני המפקד וקציני המטה האחרים, להביא להם אותן ידיעות הנעימות והמשרות את השקפותיהם: כי כיצד יסתכלו על הקמ"ן המביא ידיעות, אשר מחייבות שינוי תכניות, שהושר קע בהן עמל רב?

מתוך ראיית הסכנה הגדולה שבכך ומתוך העובדה כי אין צבא בעולם שיהיה מבורך בשפע של קצינים, המחוננים בכל התכונות האידיאליות של קצין המודיעין — עלינו לקבוע כי יש הכרח בהבטחת חופש המחשבה של קצין המודיעין.

כיצד יובטח חופש זה?

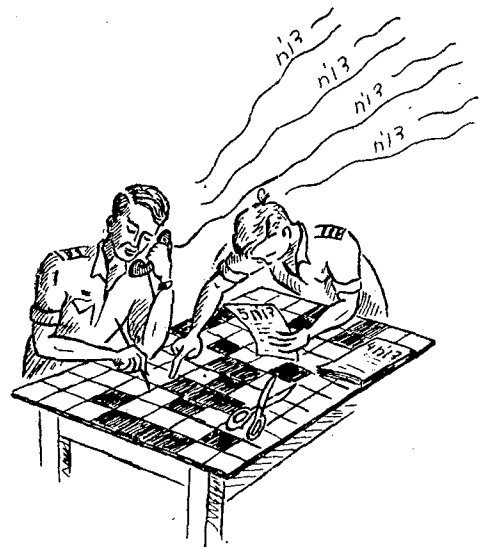
אין ספק כי חובת הלויאליות המחשבתית חלה גם על הקמ"ן. אולם חייב הקמ"ן לזכור שעליו להלחם על דעתו גם אם הנה בניגוד לרצונו — וחייב המפקד לכפותו לכך. הלויאליות המחשבתית המחייבת את הקמ"ן חלה עליו בשטחים הבאים:

(א) בהפעלת אמצעי האיסוף;

(ב) בעיבוד הידיעות;

(ג) בהפצת המודיעין מחוץ לכתלי המפקדה.

אם לגבי הפעלת אמצעי האיסוף והפצת המודיעין אין מקום לפירושי הלויאליות, הרי לגבי הלויאליות שבעיבוד הידיעות יש להדגיש מספר נקודות.

פעולת המודיעין: (ב) עיבוד הידיעות למודיעין

פעולת המודיעין: (ג) הפצת מודיעין

של הקמ"ן לדרגי ביניים של קציני מטה. טיבה של מחשבה, שקולטת היא תמיד מן הקצת שבנימות אישיות. ככל שירבו דרגי הביניים בין הקמ"ן לבין המפקד עשויה הלויאליות המחשבתית להיחפך לשעבוד המחשבה ואין אסון גדול מזה לנושא המון דיעין בפרט ולצבא כולו.

זיקתו הישירה של קצין המודיעין למפקד, זו אשר מנעה תמיד את הגדרתו כקצין מטה לפי אחת ההגדרות הנ"ל, הנה מחויבת המציאות והכרחית. זיקה ישירה זו כוללת רק את הפעולה הקשורה לתהליך עיבוד הידיעות, מאחר שהוא פרי תהליך ניתוח מחשבתי.

נשאלת לבסוף השאלה: אם כך הוא הדבר, במה מתבטא תיאום קצין המודיעין ע"י קצין האג"ם? לדעתי מתבטא תיאום זה בשלושה נושאים:

- (א) בפעולות שוטפות ושגרתיות;
- (ב) בהפעלת יחידות למשימות מודיעין;
- (ג) בפירוט הנחיות המפקד.

לעומת אלה אין קצין האג"ם מתאם את הקמ"ן הקשור לתהליך עיבוד הידיעות.

בסיכום:

בצבאות הדלים בצידה, אשר אינם יכולים לבנות את מלחמתם על עדיפות בכוחות, מהוה המודיעין נשק בעל חשיבות ממדרגה ראשונה. תפעולו הנכון של נשק זה מביא ברכה. תפעול שאינו נכון עלול להיות לרועץ.

הלויאליות המחשבתית של הקמ"ן למפקדו חלה עליו גם בשטח עיבוד הידיעות. ברם, קיימת סכנה, שהערכת הקמ"ן לא תמצא חן בעיני המפקד, שביסס את תכניותיו על הערכות אחרות. במקרה כזה עלול קמ"ן חלש אופי לסגל את הערכתו לרצון המפקד. אם יפעל כך הריהו פועל לפי לויאליות כוזבת. כי הרי רצונו של המפקד הוא תמיד לדעת את האמת ואת כל האמת על האויב, גם אם אינה נעימה לו. חובתו של הקמ"ן להיות נאמן תמיד לרצון זה של המפקד וחייב המפקד לכפות את הקמ"ן לנאמנות כזו לאמת. קיימים רגעי חולשה בהם המפקד עלול להתעלם מהאמת שבהערכת המודיעין, אולם תמיד ישאף לכפות על הקמ"ן את הלויאליות לרצונו לדעת את האמת על האויב. ומה עוד שבידי המפקד זכות ההחלטה הסופית לגבי דרך הפעולה שיבחר. לויאליות מחשבתית של הקמ"ן למפקד עשויה להיחפך פלסטר, אם יתרגמה כלויאליות מחשבתית

מתוכנה של החוברת הבאה

שריון — מול נשקיבוקע־שריון (מלחמת קורדיאה)

טקטיקה של הגנה — ס/אלוף בן

כיבוש הארץ ערב מלחמת החשמונאים — ס/אלוף גלילי

חיל הים במלחמת השחרור — ס/אלוף שור

בעיה א' להשתלמות טקטית (בסדרה לטקטיקת יחידות זעירות)